J. Myanmar. Acad. Arts Sci. 2019 **Vol. XVII. No. 6B**

နေ့စဉ်သုံး မြန်မာနှုတ်ပြောစကားအတွင်းရှိ အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးများ

သက်ရည်အေး*

စာတမ်းအကျဉ်း

ဘာသာစကားသည် လူသားတို့ တီထွင်သမျှ အရာအားလုံးတွင် အထူးခြားဆုံးနှင့် အသုံးအဝင်ဆုံး ဆက်သွယ်ရေးကိရိယာ တစ်ခု ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးကို အကြောင်းပြု၍ လူမှုနယ်ပယ်အတွင်း၌ အသုံးအနှုန်းသစ်များ ဖန်တီးသုံးစွဲလာသည့်အတွက် ဘာသာစကားအတွင်း၌ စကားလုံးသစ်များ နေ့စဉ် တိုးပွားလာရပါသည်။ ဘာသာစကားအတွင်း စကားလုံးသစ် တိုးပွားသည့် နည်းလမ်းများတွင် အတွင်ရှိပြီးသား စကားလုံးအဟောင်းကို အနက်အဓိပ္ပာယ် အသစ်ဖြင့် ချဲ့ထွင် အသုံးပြုခြင်းသည်လည်း နည်းလမ်း တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤစာတမ်းတွင် နေ့စဉ်သုံး မြန်မာနှုတ်ပြောစကားအတွင်းရှိ အနက် ချဲ့ထွင်အသုံးများကို အသုံးပုံစံသာဓကများဖြင့် လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရများ – *အနက်ချဲ့ထွင်ခြင်း၊ အနက်ကျုံ့ခြင်း၊ အနက်ရိုး၊ စကားသုံး၊ ချဲ့ထွင်အနက်။*

နိဒါန်း

ရှင်သန်နေသည့် ဘာသာစကားမှန်သမျှတွင် အသုံးနှုန်းသစ်များ နေ့စဉ်နှင့်အမျှ တိုးပွားလျက် ရှိပါသည်။ အသုံးနှုန်းသစ်များ တိုးပွားလာရသည့် အကြောင်းကို စူးစမ်းကြည့်လျှင် ခေတ်ကာလ ပြောင်းလဲလာသည်နှင့်အမျှ ခေတ်နှင့်လျော်ညီသည့် ခေတ်ပေါ်အသုံးအနှုန်းသစ်များကို ဖန်တီးသုံးစွဲလာခြင်းသည်လည်း အကြောင်းတစ်ရပ် ဖြစ်ပါသည်။ ခေတ်ပေါ်အသုံးနှုန်းသစ်များ ဖန်တီးရာတွင် မူလရှိပြီးသား စကားလုံးဟောင်းကိုပင် အနက်အဓိပ္ပာယ်အသစ်ဖြင့် ချဲ့ထွင်အသုံးပြုခြင်းကို အများဆုံး တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာတမ်းတွင် နေ့စဉ်သုံး မြန်မာနှုတ်ပြောစကားအတွင်းရှိ အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးများကို လေ့လာတင်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။

၁။ စာတမ်းပြုစုရသည့် ရည်ရွယ်ချက်

- နေ့စဉ်သုံး မြန်မာနှုတ်ပြောစကားအတွင်းရှိ အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးပုံစံများနှင့် ယင်းတို့၏ ချဲ့ထွင်အနက်ကို သိစေလိုခြင်း

---

* ဒေါက်တာ၊ ကထိက၊ မြန်မာစာဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်

- ခေတ်အလျောက် ပေါ်ပေါက်လာသည့် အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးများကို စနစ်တကျ မှတ်တမ်းတင်လိုခြင်း
- အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးများသည် အချိန်ကြာမြင့်စွာ တည်တံ့လာပါက အဘိဓာန်တွင် တည်ပုဒ်အဖြစ် ထည့်သွင်းနိုင်စေရန်

စသည့် ရည်ရွယ်ချက်များဖြင့် စာတမ်းပြုစုရခြင်း ဖြစ်သည်။

၂။ စာပေလေ့လာ ဆန်းစစ်ချက်

နေ့စဉ်သုံး နှုတ်ပြောစကားအတွင်းရှိ အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးများ သုတေသနနှင့် ဆက်စပ်၍ ယခင်က ပြုစုခဲ့ဖူးပြီးသော သုတေသနလုပ်ဆောင်မှုများ ရှိ၊ မရှိကို စူးစမ်းရှာဖွေကြည့်သော် 'အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးများ' ဟူသော ခေါင်းစဉ် အတိအကျဖြင့် သုတေသနလုပ်ဆောင်ခဲ့မှုကို မတွေ့ရသော်လည်း အနက်ချဲ့ထွင်သဘောနွယ်သည့် မြန်မာဘာသာစကားရှိ ဗန်းစကားနှင့် ဥပစာတင်စားစကားများကို လေ့လာသည့် သုတေသနများစွာ ရှိခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်က ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မြန်မာစာဌာနသို့ တင်သွင်းခဲ့သည့် မသီရိတင်၏ 'မြန်မာဘာသာစကားရှိ အနက်ပွားစကားလုံးများ' ဟူသည့် ပါရဂူဘွဲ့ယူကျမ်းသည်လည်း ယခုတင်ပြသည့် သုတေသနနှင့် ခေါင်းစဉ်အသုံး ထပ်တူမကျသော်လည်း သဘောတရားအားဖြင့် နီးနွယ်မှု ရှိပါသည်။ အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးနှင့် ပတ်သက်၍ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ မြန်မာစာဌာနသို့ ပါရဂူဘွဲ့အတွက် ၂၀၀၉ ခုနှစ်က တင်သွင်းခဲ့သည့် မသက်ရည်အေး၏ '၂၀ ရာစု နှောင်းပိုင်းမှ ၂၁ ရာစု အစပိုင်းအတွင်း မြန်မာဘာသာစကားတွင် စကားလုံးသစ် တိုးပွားမှု' ခေါင်းစဉ်ဖြင့် ပြုစုခဲ့သည့် ပါရဂူကျမ်းတွင်မူ အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးပြုခြင်းကို အခန်းတစ်ခန်းအနေဖြင့် သီးသန့်တင်ပြထားသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။

၃။ အနက်ချဲ့ထွင်ခြင်း[၁]

ဘာသာစကားတစ်ခုတွင် စကားလုံးသစ် တိုးပွားသည့် နည်းလမ်းများတွင် အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးပြုခြင်းသည်လည်း နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် ပါဝင်ပါသည်။ မောင်ခင်မင်(ဓနုဖြူ)၏ 'ပုဒ်အာနှင့် တက္ကသိုလ်' ဆောင်းပါးတွင် အနက်ချဲ့ထွင်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍–

[၁] extending

"ရှိပြီးသား စကားလုံးဟောင်းများကို အနက်အသစ် ချဲ့ထွင် အသုံးပြုသည့်နည်းသည် သီးခြားစကားလုံး အသစ်စက်စက် တီထွင်စရာ မလိုဘဲ လူမှုကိစ္စအသစ်များနှင့် လိုက်လျောညီထွေ အသုံးပြုနိုင်သောနည်း ဖြစ်သည့်အတွက် စကားလုံး ဝန်ထုပ် ဝန်ပိုး မဖြစ်ဘဲ အကျိုးရှိရှိ အသုံးပြုနိုင်သောနည်း ဖြစ်သည်။"[၁]

ဟူ၍ ရေးသားထားပါသည်။

ဒေါက်တာအောင်မြင့်ဦး၏ 'လူမှုဘာသာဗေဒမိတ်ဆက်' စာအုပ်တွင်လည်း အနက်ချဲ့ထွင်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍–

"လူမှုကိစ္စရပ်တစ်ခု ပေါ်ပေါက်လာတိုင်း စကားလုံးသစ် တစ်ခု တီထွင်ရန်မှာ လွယ်ကူသော ကိစ္စတစ်ရပ် မဟုတ်ပေ။ ထိုသို့ ကိစ္စရပ် တစ်ခုပေါ်တိုင်း စကားလုံးသစ် တစ်ခု ဖြစ်ပေါ်နေလျှင် စကားလုံးများ အလွန်များပြားလာပြီး မှတ်သားရန် ခက်ခဲလာမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အချို့ကိစ္စရပ်များတွင် ရှိပြီးသား စကားကိုပင် အနက်ချဲ့ထွင်ကာ ဆန်းသစ် အသုံးပြုလာသည်။ အနက်ချဲ့ထွင်ရာတွင် တစ်ချိန်တစ်ခါက အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုးဖြင့် သုံးသော စကားလုံးတစ်ခုကို နောက်တစ်ချိန်တွင် အခြား အဓိပ္ပာယ် တစ်မျိုးမျိုးဖြင့် ပြောင်းလဲသုံးစွဲခြင်းဖြင့် အဓိပ္ပာယ် ကျယ်ပြန့်လာသည်။ ထိုသို့ ချဲ့ထွင်ရာတွင် တစ်ခါတစ်ရံ မူလ အဓိပ္ပာယ်နှင့် နီးစပ်မှုရှိ၍ တစ်ခါတစ်ရံ မူလအဓိပ္ပာယ်နှင့် အလှမ်းကွာနေတတ်သည်။"[၂]

ဟူ၍ ရေးသားဖော်ပြထားသည်ကို ဖတ်ရှုမှတ်သားရပါသည်။

အနက်ချဲ့ထွင်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အက်ဒ်ဝပ်ဖင်ဂန်၏ Language its Structure and Use စာအုပ်တွင်–

"ရှိပြီးသား စကားလုံးများတွင် အဓိပ္ပာယ်အသစ် ရနိုင်သည့်နည်း နှစ်နည်း ရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ အနက်ကျုံ့ခြင်းနှင့် အနက် ချဲ့ထွင်ခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ ဗီယက်နမ်စစ်ပွဲအတွင်း စစ်ကို ထောက်ခံသူကို သိမ်းငှက်ဖြင့် ကိုယ်စားပြုပြောဆိုပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးအား

---

[၁] ခင်မင်၊ မောင်(ဓနုဖြူ)၊ ၂၀၀၇၊ ၁၈။

[၂] အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၀၃၊ ၁၂၉–၁၃၀။

> ထောက်ခံလိုလားသူကို ချိုးငှက်ဖြင့် ကိုယ်စားပြု ပြောဆိုသုံးစွဲပါသည်။ နဂိုရှိပြီးသား စကားလုံး သိမ်းငှက်၏ တိုက်ခိုက်တတ်သည့် သဘာဝကို ယူပြီး စစ်လိုလားသူကို သိမ်းငှက်၊ ငြိမ်းချမ်းရေး သင်္ကေတအဖြစ် ချိုးငှက်ကို ယူခြင်းဖြင့် အဓိပ္ပာယ်သစ် တိုးလာခြင်း ဖြစ်သည်။ အနက်အဓိပ္ပာယ်သစ်များသည် မူလရှိပြီးသား အဓိပ္ပာယ်တွင် အစားထိုးခြင်း မဟုတ်ဘဲ စကားလုံး၏ အသုံးသစ် တိုးလာခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် စကားလုံးများကို အသုံးချနိုင်သော စွမ်းအားကို ချဲ့ထွင်လိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းကို အနက်ရွေ့ခြင်း (သို့မဟုတ်) ဥပစာတင်စား၍ ချဲ့ထွင်ခြင်း ဟုလည်း ခေါ်သည်။"[၁]

ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်ကို ဖတ်ရှုလေ့လာရပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ အနက်ချဲ့ထွင်ခြင်းနည်းဖြင့် စကားလုံးသစ်တိုးပွားမှုဟု ဆိုရာတွင် စကားလုံးအသစ်ဆိုသည်ထက် အသုံးတွင်ပြီးသား စကားလုံးအဟောင်း၊ တွေ့နေ၊ မြင်နေကျ စကားလုံးအဟောင်းကိုပင် အနက်အဓိပ္ပာယ်အသစ်ဖြင့် ပြောင်းသုံးခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ လူမှုကိစ္စရပ်တစ်ခုတွင် အသုံးတွင်ပြီးသား စကားလုံးအဟောင်းကို အခြားလူမှုကိစ္စရပ် အသစ်တစ်ခု ပေါ်ပေါက်လာသောအခါ ထိုစကားလုံးအဟောင်းကိုပင် အနက်အဓိပ္ပာယ်အသစ်ဖြင့် ချဲ့ထွင်အသုံးပြုလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

၃၊ ၁။ နေ့စဉ်သုံး နှုတ်ပြောစကားအတွင်းရှိ အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးများ

(၁) ကစ်

ဖော်ပြပါစကားသုံးသည် အင်္ဂလိပ်ဝေါဟာရ kick ကို အသံလှယ်ထားခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ အနက်ရိုးမှာ 'ကန်သည်' ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်သည်။ နေ့စဉ်သုံး နှုတ်ပြောစကားတွင်မူ မူလအနက်ရိုးဖြင့် မဟုတ်ဘဲ အနက်ချဲ့ထွင် သုံးစွဲလျက် ရှိပါသည်။

> "ငါ့ကို လာဖဲ့နေတဲ့ ကောင်မကို ပြန်ကစ်ထည့်လိုက်တာ ငုတ်တုတ်မေ့သွားပြီ"
>
> "ဘလိုင်းကြီး လာကစ်နေပါလား"

[၁] သက်ရည်အေး၊ မ၊ ၂၀၀၉၊ ၈၇။

စသည့် စကားသုံးများအရ 'ကစ်' ၏ အနက်မှာ 'စကားဖြင့် ထိုးနှက်တိုက်ခိုက်သည်' ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်သည်။ ခြေထောက်ဖြင့် ကန်ကျောက်တိုက်ခိုက်လျှင် ခန္ဓာကိုယ် ထိခိုက်နာကျင်ရသကဲ့သို့ စိတ်၌ အထိနာအောင်၊ အခံရခက်အောင် စကားလုံးဖြင့် ထိုးနှက်တိုက်ခိုက်ခြင်းကိုလည်း 'ကစ်သည်' ဟူ၍ မျက်မှောက် အခိုက်အတန့်တွင် လူငယ်ထုကြား၌ အသုံးများလျက် ရှိပါသည်။ 'ကစ်' ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို အဘိဓာန်အနက်တွင် 'စကားဖြင့် ထိုးနှက်တိုက်ခိုက်သည်' ဟု ဖော်ပြ မထားသည့်အတွက် ယင်းအသုံးသည် နဂိုရှိပြီးသား အင်္ဂလိပ်ဝေါဟာရ kick နှင့် အနက်ဆက်နွှယ်ချဲ့ထွင်သုံးထားသည့် သဘောပင် ဖြစ်ပါသည်။

(၂) ခရူ

ခရူဟူသော အသုံးမှာ အင်္ဂလိပ်ဝေါဟာရ cute /kju:t/ ကို ခရူ /khá jú/ ဟူ၍ မြန်မာစကားတွင် ရှိပြီးသား 'ခရု' ဝေါဟာရနှင့် ရုပ်သွင်တူ အနက်ကွဲပုံစံ ဖန်တီး သုံးစွဲထားခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင် အသုံးတွင်ပြီးသား ခရု၏ အနက်ရင်းမှာ 'အသားစိုင်ကို အခွံအမာ ဖုံးလျက်ရှိသော ကျောရိုးမဲ့ ရေသတ္တဝါ' ဟု အနက်ရသည်။

"မီးမီးပုံလေး ခရူလားဟင်။ ခရူရင် တစ်ခုခု ရေးပေးခဲ့နော်။"

"ဘေဘီလေးက ခရူလိုက်တာ"

စသည့် အသုံးများတွင် ခရူ၏အနက်မှာ ချစ်စရာကောင်းသည် ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်သည်။ ဖော်ပြပါအသုံးသည် ဖေ့စ်ဘွတ်ပေါ်တွင် အသုံးတွင်နေသော စကားလည်း ဖြစ်ပါသည်။ အင်္ဂလိပ် အသံလှယ်ဝေါဟာရကို မြန်မာဘာသာစကားတွင် အတွင် ရှိပြီးသား ဝေါဟာရနှင့် ရုပ်သွင်တူ အနက်ကွဲပုံစံ ဖန်တီးပြီး အနက်ချဲ့ထွင်သုံးစွဲ ထားခြင်း ဖြစ်မည်ဟု ထင်ပါသည်။

(၃) ချေ

'ချေ' ဟူသော အသုံးသည် လူငယ်အုပ်စုကြားတွင် အလွန်အသုံးတွင်နေသော စကားသုံး ဖြစ်သည်။ အဘိဓာန်တွင် ပါရှိသော 'ချေ' အနက်တွင် အနက်ပွား များစွာ ရှိပါသည်။

ချေ[၁] /ဂျီ/ န	– ဟောက်တတ်သော ဒရယ်မျိုးဝင်သားကောင်
ချေ[၂] /ချေ/ စည်း	– ကြိယာကို လေးနက်ပြေပြစ်စေသော စကားလုံး

ချေ[၃] /ချေ- ချီ/ကြ - နှာခေါင်းနှင့် ပါးစပ်မှ လေခါလှုပ် မြည်ထွက်သည်။ ချေဆတ်သည်။ နှာချေသည်။

ချေ[၄]/ချေ/ကြ - ပပျောက်စေသည်။ ကျေစေသည်။ သူတစ်ပါး ပြောဆိုသည်ကို ကျေပျက်အောင် ပြန်လည်ဖြေကြားသည်။ ချေပသည်။ ပစ္စည်းဝယ်ရာတွင် တန်ဖိုးကို ပေးသည်။[၁]

ဟူသော အနက်များကို အဘိဓာန်တွင် ဖော်ပြထားသည်။

"အဲဒီစော် အရမ်းချေတာ၊ ငါ ရအောင် လိုက်ပြမယ်။"

"နင်ကလည်း ချေလှချည်လား"

စသည့် အပြောစကားများတွင် 'ချေ' ၏ အနက်မှာ 'မာနကြီးသည်။ ဘဝင်မြင့်သည်။ ကြီးကျယ်သည်။ တော်ရုံတန်ရုံလူကို အဖက်မလုပ်' ဟူသော အနက်ဖြင့် ချဲ့ထွင်သုံးစွဲထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၄) ဂေါက်သီး

'ဂေါက်သီး' ဟူသော ဝေါဟာရသည် 'စိတ်ကောက်တတ်သူ၊ ကြောင်တောင်တောင် အတွေးအခေါ်များဖြင့် ပြုမူ၊ ပြောဆိုသူ၊ ခွတီးခွကျနိုင်သူ' ကို ရည်ညွှန်းသုံးစွဲသော ဝေါဟာရ ဖြစ်သည်။ 'စိတ်ကောက်နေသည်' ကို စကားလုံးလျှော့ပြောသည့်အခါ 'စိတ်' ဖြုတ်ပြီး 'ကောက်နေသည်' ဟု ပြောဆိုသုံးစွဲတတ်ပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင် ကောက်လည်းကောက်၊ ကိုင်းလည်းကိုင်းသော အရာကို 'ဂိုင်း' ဟု အသံထွက်သကဲ့သို့ 'ကောက်' သူကို 'ဂေါက်' ဟု အသံထွက်ကာ အချို့အရပ်ဒေသများတွင် စိတ်ကောက်သူကို 'ဂေါက်ချီး' (ချေး) ဟု ပြောဆိုလေ့ ရှိပါသည်။

'ဂေါက်သီး' ဝေါဟာရကို လျှို့ဝှက်ပြောဆိုရာတွင် စကားလုံးတွဲစပ် ဖန်တီးပုံမှာလည်း စိတ်ဝင်စားဖွယ် ဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင် တွဲလုံးအသုံးများ ရှိပါသည်။ ဥပမာ - 'ကြယ်သီး၊ နှာသီး၊ မီးသီး' စသည့် စကားလုံးများကဲ့သို့ပင် 'ဂေါက်' ဟူသော စကားလုံးကို 'သီး' နှင့်တွဲကာ 'ဂေါက်သီး' ဟူ၍ ဂေါက်ကစားရာတွင် အသုံးပြုသည့် 'ဘောလုံး (ဂေါက်သီး)' အသုံးနှင့် ယှဉ်ကပ်ကာ ကြားသူ မသိနိုင်အောင် အနက်ဆက်နွှယ် ချဲ့ထွင်သုံးထားခြင်း ဖြစ်သည်။

---

[၁] ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၉၊ ၅၁။

"ဒီကောင်က ဂေါက်သီးဟ"

"ဂေါက်သီးတွေနဲ့ အလုပ်လုပ်ရတာ အဆင်မပြေဘူး"

စသည့် အသုံးများတွင် 'ခွတီးခွကျနိုင်သူ၊ စိတ်ကောက်သူ' ကို 'ဂေါက်၊ ဂေါက်သီး' ဟု လူငယ်အုပ်စုအတွင်း လျှို့ဝှက်စွာ ပြောဆိုသုံးစွဲရာမှ လူမှုအုပ်စု အကြီးကြီးအထိ ကျယ်ပြန့်လာသော ဝေါဟာရ ဖြစ်သည်။ ကြောင်းကျိုးဆက်စပ် ဆင်ခြင်ကြည့်လျှင် အနက်ချဲ့အသုံး 'ဂေါက်သီး' သည် 'ဂေါက်ချိုး' ဟူသော ဝေါဟာရနှင့် အဓိပ္ပာယ် အတူတူပင် ဖြစ်သည်။ စိတ်ကောက်သူသည် ခွတီးခွကျနိုင်သကဲ့သို့ပင် 'ဂေါက်သီး' ဟု အခေါ်ခံရသူများမှာလည်း ခွတီးခွကျသမားများပင် ဖြစ်သည်။ ဖော်ပြပါ စကားလုံးကို လူငယ်အုပ်စုအတွင်း လျှို့ဝှက်စွာ သုံးစွဲရာမှ ယခုအခါ လူတတ်ပိုင်းအရွယ်များ၌ပါ ကျား၊မ မရွေး၊ လူမှုအဆင့်အတန်း မရွေး တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် သုံးစွဲနေသော ဝေါဟာရ ဖြစ်ပါသည်။

(၅) ဂျင်း

'ဂျင်း' ဟူသော အသုံးသည် ယနေ့ခေတ် လူငယ်၊ လူလတ်ပိုင်းတွင် အသုံးတွင်နေသော ဝေါဟာရ ဖြစ်သည်။ ချင်း /ဂျင်း/ ဝေါဟာရမှ ဆင့်ပွားချဲ့ထွင်လာသော အနက် ဖြစ်သည်။ စာလုံးပေါင်းအမှန်မှာ 'ချင်း' ဖြစ်သော်လည်း 'ဂျင်း' ဟူ၍သာ အသံထွက်အတိုင်း သုံးစွဲပါသည်။ 'ချင်း (ဂျင်း)' ၏ အနက်ရိုးမှာ အရသာ ပူစပ်သော အမြစ်အတက်ရှိသည့် အပင်ငယ်တစ်မျိုး ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

"ရေကျော်ပွဲဈေးမှာ အကြော်စုံတစ်ပွဲကို ခုနစ်ထောင်ပေးလိုက်ရတာ ဂျင်းထည့်ခံရတာပဲ"

"ရှေးဟောင်းဗီရိုကြီးက တဒေါက်ဒေါက် အသံမြည်တယ်ဆိုပြီး ဖေ့စ်ဘွတ်ပေါ်မှာ တင်ထားတဲ့ ဗွီဒီယိုဖိုင်ကို ဂျင်းလို့ထင်လား"

စသည့် အပြောစကားများတွင် ဂျင်း၏အနက်မှာ 'အလိမ်အညာ၊ အလိမ်အညာ ခံရသည်' ဟူသော အနက် ဖြစ်သည်။ ဂျင်းစားမိလျှင် လျှာတွင် ပူစပ်ပူလောင် ခံစားမှု ဖြစ်သွားသကဲ့သို့ အခံရခက်အောင် အထိနာစေသည့် လိမ်လည်မှုမျိုးနှင့် ကြုံရလျှင် ဂျင်းထည့်ခံရသည်ဟု မူလအနက်ရိုးနှင့် ဆက်နွှယ်ကာ အနက်ချဲ့ထွင် သုံးစွဲပါသည်။

(၆) ငုတ်တုတ်မေ့

ဖော်ပြပါအသုံး၏ အနက်ရိုးမှာ 'ထိုင်လျက်ဖြင့် အသိအာရုံ ကင်းကွာသွားသည်။ ထိုင်လျက် သတိလစ်သွားသည်။' ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးပြုသောအခါ တစ်စုံတစ်ခုသော ကိစ္စ၌ ပြန်မချေပနိုင်အောင် ဆွံ့အသွားလျှင်သော်လည်းကောင်း၊ မည်သို့မျှ မျှော်လင့်မထားသည့် အံ့သြစရာ ကိစ္စတစ်ခုခုကို ရုတ်တရက် ကြားလိုက်ရပြီး အထိနာသွားလျှင်သော်လည်းကောင်း ငုတ်တုတ်မေ့သွားသည်ဟု ပြောဆိုလေ့ ရှိပါသည်။ မေ့မျောလျှင် လဲကျသွားရမည် ဖြစ်သည်။ လဲ၍ပင်မကျလိုက်ရဘဲ ချက်ချင်း ငုတ်တုတ်မေ့သွားသည်ဟု ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘာမျှပြန်မတုံ့ပြန်နိုင်အောင် ဆွံ့အသွားသည့် အခြေအနေကို တင်စားသုံးထားခြင်း ဖြစ်သည်။

> "ငါ ကစ်ထည့်လိုက်တာ ငါးမြွေထိုးမ ငုတ်တုတ်မေ့သွားတယ်"
>
> "ကြည့်စမ်း --- ကြည့်စမ်း လည်လိုက်တာ၊ ပိစိညှောက်တောက်
> လက်တောက်လောက်လေးက ပြောတတ်လိုက်တာ၊ သူ့ဖိုးအေတောင်
> ဘာပြန်ပြောရမှန်း မသိဘူး။ ငုတ်တုတ်မေ့သွားတယ်။"

စသော အသုံးများ၌ 'ငုတ်တုတ်မေ့' ဟူသော အနက်သည် အမှန်တကယ် ငုတ်တုတ်မေ့ခြင်း မဟုတ်ဘဲ ရုတ်တရက် အထိနာသွားသည်။ တအံ့တသြဖြစ်ကာ ဆွံ့အသွားသည် ဟူသော အနက် ဖြစ်ပါသည်။ လူမှုနယ်ပယ်တွင် ဖော်ပြပါ အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးကို တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် သုံးစွဲလျက် ရှိပါသည်။

(၇) စနိုက်ကျော်မ

ဖော်ပြပါအသုံးတွင် 'စနိုက်' ဆိုသည်မှာ 'ရေဘဲ၊ ရေစစ်စလီ၊ စစ်စလီ' ကို မြန်မာနိုင်ငံ အလယ်ပိုင်း ပြည်ခရိုင် တစ်ဝိုက်တွင် ခေါ်ဝေါ်သော ဝေါဟာရ ဖြစ်သည်။ (အချို့သော အရပ်ဒေသများတွင်လည်း ဤအခေါ်အဝေါ် ရှိကောင်း ရှိပါလိမ့်မည်။ သို့တည်းမဟုတ် အထက်ပါ အခေါ်အဝေါ်များနှင့် မတူသည့် အခေါ်အဝေါ်များလည်း ရှိကောင်း ရှိပါလိမ့်မည်။) ခရီးသွားများကို လမ်းခရီးတွင် အကြော်စုံ ရောင်းချရာ၌ ကြက်၊ ငှက် အကြော်များလည်း ပါဝင်တတ်သည်။ ထိုအထဲတွင် မြေလတ်ဒေသသို့ ဖြတ်သန်းရသည့် ခရီးသွားများသည် အဆိုပါ စနိုက်ကြော် (ရေဘဲကြော်) များနှင့်လည်း စိမ်းဟန် မတူပေ။ အချို့က ယင်းငှက်ကြော်အရသာကို နှစ်သက်ကြသကဲ့သို့ အချို့က ယင်းစကားသုံးကို နှစ်သက်ကြဟန် တူသည်။ 'စနိုက်' တွင် 'နိုက်' ၏ အသံထွက်ကို

'နိုက်' ဟူ၍လည်းကောင်း၊ 'နှိုက်' ဟူ၍လည်းကောင်း ထွက်ကြသည်။ ရှေ့က 'စ' ကို မတြာဝက် 'စ' သံဖြင့် ထွက်သည်။

'ကြော်' (ဆီဖြင့် ချက်ပြုတ်၍ တစ်စုံတစ်ရာကို ကျက်စေခြင်း) ဟူသည့် စကားလုံး၏ အသံထွက်သည် 'ကျော်' (တစ်စုံတစ်ရာက တစ်စုံတစ်ရာ၏ အပေါ်က ရောက်ရှိ ဖြတ်သန်းသွားခြင်း) ဟူသည့် စကားလုံး၏ အသံထွက်နှင့် ထပ်တူကျ နေသည်။ ထိုအခါ 'စနိုက်ကြော်' ဟူသည့် စကားလုံးကို /စနိုက်ကျော်/ သို့မဟုတ် /စနှိုက်ကျော်/ ဟု အသံထွက်ကြသည်။ ဤတွင် ရှေ့အသံ 'စ' ကို /စ့/ ဟု ထွက်ပြီး ဒုတိယအသံကို /နှိုက်/ ဟု ထွက်ကာ တတိယစကားလုံး ကို 'ကျော်' ဟူသည့် သတ်ပုံဖြင့် အသုံးပြုပါက 'တစ်စုံတစ်ရာကို တစ်စုံတစ်ရာက အစပြု ထိုးနှိုက်ယူ၍ ခွကာကျော်ကာဖြင့် အနိုင်ယူသည်။' ဟူသည့် အနက်သစ် ဖြစ်လာ သည်။ ဤအသုံးမျိုးကို သာမန်အရပ်သုံးစကားတွင် မတွေ့ရပေ။ သို့ရာတွင် အခြား သူတစ်ပါး၏ အိမ်ထောင်ဘက်ကို သိသိသာသာ ကျူးလွန်သူများကို 'ကြောင်တောင်နှိုက်' ဟူသည့် အသုံးဖြင့် ယှဉ်ကပ်ပြောဆိုလေ့ ရှိနှင့်ပြီးသား ဖြစ်သည်။ ထိုအခြေအနေမျိုး အတွက် 'ကြောင်တောင်နှိုက်' ဟု ပြောလျှင် မြန်မာစကားကို မိခင်ဘာသာစကား ပြောနေသူတို့အဖို့ အလွယ်တကူ သိသာနားလည်နိုင်သည်။ ဗန်းစကားပြောသူ လူငယ် လူရွယ်တို့အဖို့ မိမိ အသိုင်းအဝန်းအတွင်း ရယ်ရွှင်ဖွယ်ရာအတွက် ဖြစ်စေ၊ မိမိတို့က လွဲ၍ အခြားသူတို့ အလွယ်တကူ အနက်ဖော်၍ မရစေလို၍ဖြစ်စေ ဗန်းစကားကို တီထွင် အသုံးပြုကြသည်သာ ဖြစ်သည်။ ထိုသဘောအတိုင်းပင် ဤမူလ 'စနိုက်ကြော်' ဟူသည့် စကားသုံးကို သူတစ်ပါး လင်သား/သားမယားကို မရိုးသားသော (ကိလေသာ)သဘောဖြင့် ပေါ်ပေါ်တင်တင် ကျူးလွန်ဆက်ဆံကြသည့် အခြေအနေကို ထင်ဟပ်ပြောဆိုရာ၌ သုံးစွဲလာကြသည်။ ဆိုလိုချင်သော သဘောမှာ 'တစ်စုံတစ်ဦးက စတင်၍ သူတစ်ပါးအိမ်ရာကို ထိုးနှိုက်ယူငင်ဆက်ဆံပြီး မူလလက်ရှိ အိမ်ထောင်ဘက်ကို ကျော်ခွသွားသည်' ဟူသည့် အနက် ဖြစ်သည်။ မျက်မှောက်ခေတ် အရပ်ထဲ၌ ထိုအသုံးမျိုးကို ဤသို့တွေ့ရသည်။

(က) 'စနိုက်ကြော်တွေ လာနေပြီ။ စနိုက်ကြော်တွေ။ စနိုက်ကြော်တွေ။' ဟု (မိမိလင်ယောကျ်ားကို မြှူဆွယ်နေသည့် မိန်းကလေး(များ) မိမိတို့ အနီးသို့ ရောက်လာသောအခါ သူငယ်ချင်းများနှင့်အတူ ထိုမိန်းကလေး (များ)ကို လှောင်ပြောင်လိုသည့် သဘောဖြင့် ပြောဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။

(ခ) 'ငါ့လင်ကို လာနှိုက်မယ် မကြံနဲ့နော်။ စနိုက်ကြော်မ။ အသေဖြဲပစ် လိုက်မယ်။' ဟု ပြောဆိုရာတွင် မိမိလင်ယောကျ်ားနှင့် မရိုးသားသော (ကိလေသာ)သဘောဖြင့် အဆက်အဆံရှိသည်ဟု တစ်ထစ်ချ ယူဆ

ထားသော မိန်းကလေးကို ဇနီးဖြစ်သူက ကြိမ်းဝါးပြောဆိုနေခြင်း ဖြစ်သည်။

ဤအသုံးသည် ယောကျာ်း၊မိန်းမ မရွေး ရည်ညွှန်းသည် ဆိုသော်လည်း မိန်းမကို ရည်ညွှန်းပြောဆိုသည်က များသည်။ အချစ်ရေး၊ အိမ်ထောင်ရေးအတွက် အသုံးပြုသည်က များသည်။ မိန်းမနှင့် မိန်းမလျာများ အသုံးများသည်။ လူငယ်များထက် လူလတ်ပိုင်းများ အသုံးများသည်။ ရန်ဖြစ်ချိန်၊ အတင်းပြောချိန်၊ စောင်းမြောင်းပြောဆိုချိန်၊ ကဲ့ရဲ့ပြစ်တင်ချိန် စသည့် အခြေအနေတို့တွင် အသုံးများသည်။

(၈) ဆေးထိုး

ဖော်ပြပါအသုံး၏ အနက်ရိုးမှာ 'ဆေးရည်ကို ပြွန်အပ်ဖြင့် အသားထဲ၊ အကြောထဲ သွင်းသည်။ ဆေးနီ၊ ဆေးနက်ကို အသားအရေတွင်စွဲအောင် စုတ်ဖြင့်ထိုးနှံသည်' ဟူသော အနက် ဖြစ်သည်။ ကျန်းမာရေးအတွက် ဆေးထိုးသည်ဖြစ်စေ၊ ထိုးကွင်းမင်ကြောင်အလို့ငှာ ဆေးထိုးသည်ဖြစ်စေ ဆေးထိုးခံရသူအဖို့ သက်သောင့်သက်သာ ခံစားမှုမျိုး မဖြစ်ပါ။ နာကျင်ခြင်း၊ အခံရခက်ခြင်း စသည့် ဝေဒနာမျိုးကိုသာ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ထိုသဘောနှင့်ဆက်စပ်၍ တစ်ဖက်သားကို အခံရခက်အောင်၊ ချောက်ကျအောင်၊ နာကျင်အောင်၊ အခက်တွေ့အောင်လုပ်သည်ကို ဆေးထိုးသည်ဟု အနက်ချဲ့ထွင် သုံးစွဲပါသည်။

> "မေးခွန်းတွေကို ဖြေတဲ့အခါ (၁၀)စက္ကန့်အတွင်း ကိုယ့်ဘာသာ သေချာစဉ်းစားပြီးမှ ခလုတ်ကို နှိပ်ပါ။ နောက်ကလျှောက်အော် နေတဲ့ ဆေးထိုးတာတွေကို မယုံပါနဲ့"

ဖော်ပြပါပြောစကားအရ 'ဆေးထိုး' ၏ ချဲ့ထွင်အနက်မှာ တစ်ဖက်သားကို ချောက်ချသည်။ အခက်တွေ့အောင် လုပ်သည် ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်သည်။ ထိုအသုံးသည် မျက်မှောက်ခေတ်တွင် လူငယ်တို့ အသုံးများနေသည့် အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးပုံစံ ဖြစ်သည်။

(၉) တောင်ပံကျိုး

ဖော်ပြပါအသုံးသည် 'တောင်ပံနှင့် ကျိုး' ကို ပေါင်းစပ်အသုံးပြုထားခြင်း ဖြစ်သည်။ တောင်ပံ၏အနက်ရိုးမှာ 'ကြက်၊ ငှက် စသည်တို့ ပျံရာတွင် အသုံးပြုသည့် အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း။ လေယာဉ်၏ ကိုယ်ထည်ဘေးရှိ အတောင်ကဲ့သို့အရာ' ဟူသော အနက် ဖြစ်သည်။ 'တောင်ပံကျိုး' ၏ အနက်ရိုးမှာ ခြေကျိုး၊ လက်ကျိုးသကဲ့သို့

တောင်ပံ ထိခိုက်ဒဏ်ရာရခြင်း၊ ပျက်စီးသွားခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ တောင်ပံနှင့် ပျံသန်းရသည့် သတ္တဝါတွင် တောင်ပံကျိုးသွားပါက ရှေ့ခရီးမဆက်နိုင်တော့ချေ။ ထိုအခါ မိမိလိုရာကိုလည်း မပျံသန်းနိုင်၊ မိမိလိုရာအစာလည်း မရှာဖွေနိုင်တော့ဘဲ အခက်တွေ့ရပေတော့သည်။ ထိုသဘောနှင့် ဆက်စပ်၍ အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးပြုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

"ရှေ့မှာ ၂၂ တောင်ပံကျိုးနေတယ်"

ဖော်ပြပါပြောစကားအရ ဘတ်(စ်)ကားများ လမ်းကြောင်းပေါ်တွင် ပြေးဆွဲနေရင်း စက်ချွတ်ယွင်းသွားလျှင် ခရီးမဆက်နိုင်တော့သည့် အခြေအနေကို တောင်ပံကျိုးသွားပြီဟု တင်စားပြောဆိုလေ့ ရှိပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ တောင်ပံကျိုးသည် ဘတ်(စ်)ကားလောကသား အသုံးဖြစ်ပြီး ချဲ့ထွင်အနက်မှာ 'ကားပျက်သည်' ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်ပါသည်။

(၁၀) နှိုက်မြည်း

ဖော်ပြပါအသုံးမှာ 'နှိုက်' နှင့် 'မြည်း' ကို ပေါင်းစပ်ဖန်တီး သုံးစွဲထားခြင်း ဖြစ်သည်။ 'နှိုက်' ၏ အနက်ရိုးမှာ '(၁) လက်စသည်ကို တစ်စုံတစ်ရာ၏ အတွင်းသို့ ထည့်သွင်းသည်။ (၂) ယင်းသို့ ထည့်သွင်း၍ တစ်စုံတစ်ရာကို ထုတ်ယူသည်။' ဖြစ်ပြီး 'မြည်း' ၏ အနက်ရိုးမှာ ကြိယာအနေဖြင့် အရသာသိအောင် အနည်းငယ် စားကြည့်သည်။ သောက်ဖွယ်နှင့်တွဲ၍ အနည်းငယ်စီ စားသည် ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ 'နှိုက်မြည်း' ၏ အနက်ရိုးမှာ 'စားစရာ၊ သောက်စရာ တစ်ခုခုကို ကောင်း၊ မကောင်း သိလိုသည့်အတွက် စူးစမ်းသည့်သဘောဖြင့် ဦးစွာ အနည်းငယ် စားကြည့်သည်။' ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်သည်။ အချို့စားသောက်ကုန်ကို ဝယ်ယူသူအား အမြည်းစားကြည့်စေလေ့ ရှိသည်။ ဝယ်သူက နှိုက်မြည်းကြည့်ပြီး နှစ်သက်လျှင် ဝယ်နိုင်ပါသည်။ မြည်းကြည့်ပြီး မဝယ်လိုကလည်း ပြဿနာ မရှိပေ။ ဤသဘောနှင့် ဆက်နွှယ်၍ အနက်ချဲ့ထွင် သုံးစွဲထားခြင်း ဖြစ်သည်။

"ဒီကောင့် အကျင့်က နှိုက်မြည်းတာလောက်ပဲ လုပ်ချင်တာ"

ဖော်ပြပါစကားအရ နှိုက်မြည်း၏ ချဲ့ထွင်အနက်မှာ ချစ်သူရည်းစားကို အတည်မကြံဘဲ အခွင့်အရေးယူသည် ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်ပါသည်။

(၁၁) ပိန်းဥ

'ပိန်းဥ' ဟူသော အသုံး၏ အနက်ရိုးမှာ ပိန်းပင်မှရသောဥ ဟူ၍သာ ဖြစ်သည်။ အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးမှာ 'နုံအသူ၊ ဉာဏ်တုံးသူ၊ လူရည်မလည်သူ' ဟူသော အနက်ဖြင့် သုံးစွဲခြင်း ဖြစ်သည်။ 'ဉာဏ်တုံးသူ၊ မပါးနပ်သူ' ကို ဗန်းစကားဖြင့် 'ထူ' သည်ဟု ယခင်က သုံးခဲ့ဖူးပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင် 'ထူပိန်း' ဟူသော အတွင်ဝေါဟာရ ရှိနှင့်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် တုံးအသူ၊ မပါးနပ်သူကို 'ထူ' သည်အစား 'ပိန်း' သည်ဟု ပြောင်းလဲသုံးစွဲလာသည်။ မျက်မှောက်ခေတ်တွင်မူ 'ပိန်း' တစ်လုံးတည်း မဟုတ်တော့ဘဲ ရှိနှင့်ပြီးသား 'ပိန်းဥ' စကားလုံးနှင့် ရုပ်သွင်တူ အနက်ကွဲပုံစံ ချဲ့ထွင် သုံးစွဲလာပါသည်။

"ငါ ဒီလောက်ပြောပြနေတာတောင် နင်သဘောမပေါက်ဘူး။ နင်က တကယ်ပိန်းဥပဲဟာ"

"စီးပွားရေးလုပ်မယ်ဆို ပိန်းဥဖြစ်နေလို့ကတော့ သွားပြီ"

ဖော်ပြပါစကားများအရ ပိန်းဥ၏ ချဲ့ထွင်အနက်မှာ 'တုံးအသူ၊ မပါးနပ်သူ၊ လူရည်မလည်သူ' ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်ပါသည်။

(၁၂) ပျားတုပ်

ဖော်ပြပါစကားသုံး၏ အနက်ရိုးမှာ 'ပျားကောင်၏ အဆိပ်ဆူးဖြင့် ထိုးသည်' ဟူသော အနက် ဖြစ်သည်။ ပျားသည် လူကို အန္တရာယ်ပေးနိုင်သည့် အကောင် ဖြစ်သည်။ ပျားတုပ်ခံရလျှင် အလွန်နာကျင်ပြီး အခံရခက်သော ဒုက္ခဝေဒနာကို ဖြစ်စေသည်။ အဆိပ်ပြင်းထန်သော ပျားတုပ်ခံရပါက အသက်ကိုပင် သေစေနိုင် သည်။ ထို့ကြောင့် ပျားတုပ်ခံရမည်ကို လူတိုင်းကြောက်ရွံ့ကြပြီး ပျားလိုက်လျှင် အလျင်စလို ထွက်ပြေးကြသည်။ ထိုသဘောနှင့် ဆက်နွယ်၍ အနက်ချဲ့ထွင် သုံးထားခြင်း ဖြစ်သည်။

"ဒီစာရင်းတွေအားလုံး မနက်ဖြန်အပြီးတင်ရမယ်တဲ့ ငါတော့ ပျားတုပ်ပြီ"

"ကျမ်းတင်ဖို့ ရက်နီးနေလို့ ပျားတုပ်နေတယ်။ လာမနှောက်ယှက် ကြပါနဲ့"

ဖော်ပြပါ စကားသုံးများအရ ပျားတုပ်၏ ချဲ့ထွင်အနက်မှာ 'အလျင်လို နေသည်။ ဘေးကျပ်နံကျပ်ကိစ္စနှင့် ကြုံပြီး အခက်တွေ့နေသည်။' ဟူသော အဓိပ္ပာယ်

ဖြစ်သည်။ ချက်ချင်းလုပ်ဆောင်ရန်ကိစ္စများ အချိန်မီမပြီးစီး၍ အထက်လူကြီး၏ ဆူပူ ကြိမ်းမောင်းခြင်း ခံရသည်ကိုလည်း 'ပျားတုပ်ခံရပြီ' ဟူ၍ ပြောဆိုလေ့ ရှိပါသည်။

(၁၃) အစာမကြေ

ဖော်ပြပါစကားလုံး၏ အနက်ရင်းမှာ စားထားသည့် အစားအစာကို အစာအိမ်က ကြေအောင် မချေဖျက်နိုင်သည့် သဘော ဖြစ်သည်။ အစာမကြေလျှင် ရင်ထဲ၌မရှင်း၊ ခန္ဓာကိုယ်၌ နေရထိုင်ရသည်မှာ မအီမသာဖြစ်ပြီး အဆင်မပြေ၊ မသက်သာသည့် သဘောရှိသည်။ ထိုသဘောနှင့် ဆက်နွယ်၍ အနက်ချဲ့ထွင်သုံးစွဲထားခြင်း ဖြစ်သည်။

"မန်နေဂျာက ဟိုနေ့က ပြဿနာကြောင့် သူ့ကို အစာမကြေ ဖြစ်နေတယ်"

"နင့်ကြောင့် ငါ အပြောခံရတာ သိပ်အစာကြေတယ် မထင်နဲ့"

စသည့် ပြောစကားများအရ အစာမကြေ' ၏ ချဲ့ထွင်အနက်မှာ 'စိတ်ထဲ၌ အခဲမကျေ၊ စိတ်ခုနေသည်၊ အမြင်မကြည်၊ မကျေနပ်' ဟူသော အနက် ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်တကယ် အစာမကြေလျှင် ရင်ထဲ၌မရှင်းဖြစ်သကဲ့သို့ တစ်စုံတစ်ဦးအပေါ် စိတ်ခု၊ ဒေါသထွက်မိလျှင်လည်း စိတ်ထဲ၌မရှင်း၊ အခဲမကျေဖြစ်တတ်သည့်သဘော ရှိပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အသုံးတွင်ပြီးသား အစာမကြေ၏ အနက်ရင်းကို ထပ်မံပွားများချဲ့ထွင်၍ စိတ်ခုနေသည်၊ အမြင်မကြည်မလင်ဖြစ်နေသည် ဟူသော အနက်အဓိပ္ပာယ်သစ်ကို နဂိုရှိပြီး အသုံးဟောင်း 'အစာမကြေ' စကားသုံးဖြင့် အနက်ချဲ့ထွင် သုံးစွဲခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၁၄) အဆုတ်ပွ

ဖော်ပြပါ စကားသုံး၏ အနက်ရင်းမှာ ခန္ဓာကိုယ်အတွင်းရှိ အဆုတ်သည် အအေးမိ၍ဖြစ်စေ၊ တစ်စုံတစ်ရာအကြောင်းကြောင့်ဖြစ်စေ ပွနေသည်ကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ အဆုတ်ပွခြင်း၊ ကျုံ့ခြင်းသည် အသက်ရှူမှုနှင့်လည်း ဆက်နွယ်ပါသည်။ ပြင်ပမှလေကို ခန္ဓာကိုယ်အတွင်းသို့ ရှူသွင်းလိုက်လျှင် အဆုတ်ပွလာပြီး၊ ကိုယ်တွင်းမှ လေကို အပြင်သို့ ပြန်ထုတ်လျှင် အဆုတ်ကျုံ့သွားသည့်သဘော ရှိသည်။ စကားပြောမှုသည် အသက်ရှူမှုကို ပြုပြင်ထားခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် စကားပြောသည့် အခါတွင် လေကို ထုတ်ခြင်း၊ သွင်းခြင်း ပြုလုပ်ရသည့်အတွက် အဆုတ်သည်လည်း ပွလိုက်၊ ကျုံ့လိုက်သဘော ရှိပါသည်။ ထိုသဘောနှင့် ဆက်စပ်၍ အနက်ချဲ့ထွင် သုံးထားခြင်း ဖြစ်သည်။

> "ညက နည်းနည်းသောက်လာတာကို မိုးလင်းတော့ မိန်းမက အဆုတ်ပွနေတယ်။ နားငြီးလို့ ထွက်လာတာ။"
>
> "ကိုယ့်သားသမီးပဲ ဆုံးမချင်ရင် ရိုက်ဆုံးမလိုက်၊ အဆုတ်ပွ မနေနဲ့"

စသည့် အပြောစကားများအရ 'အဆုတ်ပွ' ၏ ချဲ့ထွင်အနက်မှာ 'စကားများသည်' ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်သည်။ အဆုတ်ပွ ဟူသော အသုံးကို မလိုလား၊ မနှစ်မြို့ဖွယ် အနက်ဖြင့် အသုံးပြုခြင်းက ပိုများပါသည်။ အထူးသဖြင့် စိတ်မကျေနပ်စရာကိစ္စကို မပြီးနိုင် မစီးနိုင် တဖျစ်တောက်တောက်နှင့် မကျေမချမ်း ဆူနေ၊ ပြောနေသည်ကို အဆုတ်ပွနေတယ်ဟု ပြောဆိုလေ့ ရှိပါသည်။

(၁၅) အသည်းပေါက်

'အသည်းပေါက်' ၏ အနက်ရင်းမှာ ကိုယ်တွင်းအင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်း တစ်ခု ဖြစ်သည့် အသည်းသည် တစ်စုံတစ်ရာကြောင့် အပေါက်ဖြစ်သွားသည် ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင် 'အသည်း' ဟူသော စကားလုံးကို 'အချစ်'၊ 'စိတ်' ဟူသော အနက်ဖြင့် တင်စားသုံးနှုန်းမှု များစွာ ရှိပါသည်။ 'အသည်းလေး'၊ 'အသည်းတုံးလေး' ဟုဆိုလျှင် 'အချစ်လေး'၊ 'အချစ်ဆုံးလေး' ဟူသော အနက်ဖြင့် ချစ်သူချင်း ပြောဆိုသုံးစွဲလေ့ ရှိပါသည်။ 'အသည်းနာသည်' ဟုဆိုလျှင် 'စိတ်နာသည်'။ 'အသည်းကွဲသည်' ဟုဆိုလျှင် ခန္ဓာကိုယ်ထဲမှအသည်း တကယ် ကွဲလျှင် အသက်သေသည်အထိ ပြင်းပြင်းထန်ထန် နာကျင်ရသကဲ့သို့ စိတ်၌ ပြင်းပြင်းထန်ထန် ခံစားရမှုကို ဆိုလိုသည်။ ထိုသဘောကဲ့သို့ပင် 'အသည်းပေါက်သည်' ဟူသော အနက်ချဲ့အသုံးမှာလည်း အမှန်တကယ် အသည်းပေါက်ခြင်း မဟုတ်ပေ။

> "ငါ သေသေချာချာ စီစဉ်ပေးထားရဲ့သားနဲ့ အလွဲအချော် ဖြစ်အောင် နင် လုပ်လိုက်တာကို အသည်းပေါက်တယ်။"
>
> "အင်တာဗျူးအတွက် အသေအချာ လုပ်ထားရဲ့သားနဲ့ လူကြီးတွေ ရှေ့ရောက်မှ အိုးနင်း၊ခွက်နင်း ဖြစ်သွားတာကို အသည်းပေါက်တယ်။"

စသည့် အပြောစကားများအရ 'အသည်းပေါက်' ၏ ချဲ့ထွင်အနက်မှာ ကြိတ်မနိုင် ခဲမရ၊ မခံချိမခံသာ ဖြစ်သည်။ 'စိတ်တိုသည်' ဟူသော အနက်ဖြစ်သည်။ ယင်းအသုံးကို လူမှုနယ်ပယ်၌ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သုံးစွဲလျက် ရှိပါသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ရှင်သန်နေသည့် ဘာသာစကားအတွင်း စကားလုံးသစ်များ တိုးပွားလျက်ရှိသည်ဟု ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်းပင် မြန်မာဘာသာစကားသည်လည်း ရှင်သန်နေသည့် ဘာသာစကား ဖြစ်သောကြောင့် စကားလုံးသစ် တစ်နည်းအားဖြင့် အသုံးအနှုန်းသစ်များသည် မြန်မာဘာသာစကားအတွင်း နေ့စဉ် တိုးပွားလျက် ရှိပါသည်။ ဘာသာစကားတွင် အသုံးအနှုန်းသစ်များ တိုးပွားရသည့်အကြောင်းမှာ ခေတ်နှင့်လျော်ညီသည့် ခေတ်ပေါ်အသုံးအနှုန်းသစ်များ ဖန်တီးသုံးစွဲခြင်းသည်လည်း အကြောင်းရင်းတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ အသုံးအနှုန်းသစ်များ ဖန်တီးရာတွင် စကားလုံးအသစ် ထပ်မံတီထွင်ခြင်းထက် မူလရှိပြီးသား စကားလုံးဟောင်းကိုပင် အနက်အဓိပ္ပာယ်အသစ် ချဲ့ထွင်အသုံးပြုခြင်းကို အများဆုံး တွေ့ရသည်။ အကြောင်းအရာသစ်တစ်ခုပေါ်တိုင်း စကားလုံးသစ် ဖန်တီးရမည်ဆိုလျှင် မှတ်သားရရှုပ်ထွေးလာပြီး ဘာသာစကားတွင် ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုး ဖြစ်လာမည် ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ရှိပြီးသားစကားလုံးကိုပင် အကြောင်းအရာအသစ်၊ ကိစ္စအသစ်အတွက် အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးပြုခြင်းဖြင့် စကားလုံးဖောင်းပွမှု လျော့နည်းကာ ဘာသာစကား၏ ဝန်ကိုလည်း လျှော့ချနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးပြုရာတွင် မူလရှိပြီးသား စကားလုံး၏ အနက်ရင်းနှင့် ဆက်စပ်ပြီး ချဲ့ထွင် အသုံးပြုသလို၊ မူလအနက်ရင်းနှင့် လုံးဝမဆက်စပ်သည့် အနက်ချဲ့ထွင်မှုမျိုးလည်း ရှိပါသည်။ ဥပမာ– အင်္ဂလိပ်ဝေါဟာရ kick ကို အသံလှယ်ထားသည့် 'ကစ်' ဝေါဟာရ၏ အနက်ရင်းမှာ 'ကန်သည်' ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်သည်။ တစ်နည်းဆိုရပါမူ ခြေဖြင့် ကန်ကျောက်တိုက်ခိုက်သည့်သဘော ဖြစ်သည်။ ထိုစကားလုံး 'ကစ်'ကို ထပ်မံအနက်ချဲ့ထွင်သုံးသောအခါ တိုက်ခိုက်သည် ဟူသော သဘောအဓိပ္ပာယ်နှင့် ဆက်စပ်၍ စကားလုံးဖြင့် ထိုးနှက်တိုက်ခိုက်ခြင်းကိုလည်း 'ကစ်' ဟူ၍ပင် မူလအနက်ရင်းနှင့် ဆက်စပ်ကာ အနက်ချဲ့ထွင်သုံးထားခြင်း ဖြစ်သည်။ 'ဂျင်း၊ ဆေးထိုး၊ တောင်ပံကျိုး၊ အစာမကြေ၊ အဆုတ်ပွ' စသည့် စကားသုံးတို့သည်လည်း ထိုသဘောအတိုင်းပင် မူလအနက်ရင်းနှင့် ဆက်စပ်ပြီး အနက်ချဲ့ထွင် သုံးစွဲထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အနက်ရင်းနှင့် ဆက်စပ်မှု မရှိသည့် အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးများလည်း ရှိပါသည်။ ဥပမာ– မာနကြီးသည် ဟူသော အနက်ဖြင့် ချဲ့ထွင်အသုံးပြုသည့် 'ချေ' ဟူသော အသုံး 'ပိန်းဥ' ဟူသော အသုံးသည်လည်း ထိုသဘောပင် ဖြစ်သည်။ အနက်ချဲ့ထွင် သုံးစွဲရာတွင် အင်္ဂလိပ်အသံလှယ်နှင့် မြန်မာဝေါဟာရ ပေါင်းစပ်ပြီး ရုပ်သွင်တူ အနက်ကွဲပုံစံ ဖန်တီးသုံးစွဲမှုကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ဥပမာ – အင်္ဂလိပ်ဝေါဟာရ cute ကို အသံလှယ်ထားသည့် 'ခရ' ဟူသော အသုံးတွင် အတွင်ရှိပြီးသား 'ခရ' အသုံးနှင့် ရုပ်သွင်တူ အနက်ကွဲပုံစံ ဖန်တီးကာ အနက်ချဲ့ထွင် သုံးထားခြင်း ဖြစ်သည်။

ထို့ပြင် အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးပြုရာတွင် ဟောင်းနွမ်းရိုးအီသွားသော အသုံး အနှုန်းများနေရာတွင် အသစ်သစ်သော အနက်ချဲ့အသုံးများဖြင့် အစားထိုး ပြောဆိုသည့် သဘောကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ဥပမာ – 'ဉာဏ်တုံးသူ၊ မပါးနပ်၊ မလည်ဝယ်သူ' ကို ယခင်က 'ထူ' သည်ဟု သုံးခဲ့ကြသည်။ 'ဒီကလေးက အရမ်း ထူတာ။ ဘယ်လောက်သင်သင် မရဘူး။ ဒီကောင်က တော်တော်ထူတယ်' စသည်ဖြင့် သုံးစွဲခဲ့ကြပါသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် 'ဉာဏ်တုံးသူ၊ မလည်ဝယ်၊ မပါးနပ်သူ' ကို 'ထူသည်' ဟူ၍ သုံးစွဲမှု နည်းပါးလာပြီး မြန်မာဘာသာစကားတွင် အတွင်ရှိပြီးသား 'ထူပိန်း' ဝေါဟာရမှ 'ပိန်း' သည် ဟူသော စကားဖြင့် အစားထိုး သုံးစွဲလာသည်။ 'ပိန်း' ၏ အနက်ရိုးမှာ 'အကြားအလပ်မရှိ တစ်ပြင်လုံး ပိန်းပိတ်လျက်ရှိသော' ဟု အနက်ရသည်။ အနက်ချဲ့သုံးသောအခါ 'ဉာဏ်တုံးသူ၊ မလည်ဝယ် မပါးနပ်သူ' ဟူသော အနက်ဖြင့် ကာလအတန်ကြာ သုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ မျက်မှောက်တွင်မူ အထက် ဖော်ပြပါ 'ဉာဏ်တုံးသူ၊ မပါးနပ်သူ' အနက်ကိုပင် 'ပိန်း' တစ်လုံးတည်း မသုံးတော့ဘဲ မြန်မာဘာသာစကားတွင် အတွင်ရှိပြီးသား 'ပိန်းဥ' ဟူသော ဝေါဟာရနှင့် ရုပ်သွင်တူ အနက်ကွဲပုံစံ ဖန်တီးပြီး အနက်ချဲ့ထွင် သုံးစွဲလာကြပါသည်။

မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ အကြောင်းအရာသစ်၊ ကိစ္စရပ်သစ်ပေါ်တိုင်း စကားလုံးသစ် မဖန်တီးဘဲ ရှိပြီးသား စကာလုံးဟောင်းကိုပင် အနက်ချဲ့ထွင် သုံးစွဲခြင်းဖြင့် ဘာသာ စကား၏ ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးကို လျှော့ချနိုင်သလို ဘာသာစကား ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကိုလည်း များစွာ အထောက်အကူ ဖြစ်စေပါသည်။

နိဂုံး

ဤစာတမ်းသည် နေ့စဉ်သုံး မြန်မာနှုတ်ပြောစကား အတွင်းရှိ အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးများကို အနည်းအကျဉ်းမျှ တို့ထိပြထားခြင်းသဘော ဖြစ်သည်။ အနက်ချဲ့ထွင် အသုံးများသည် ခေတ်အလျောက် ပေါ်ပေါက်လာပြီး အချိန်ကြာလာသည့်အခါ အသုံးဟောင်းများ ပျောက်ကွယ်သွားပြီး အသုံးသစ်များ ထပ်မံပေါ်ပေါက်လာတတ်သည့် သဘော ရှိပါသည်။ အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးများသည် အချိန်ကြာမြင့်စွာ တည်တံ့ လာပါက အဘိဓာန်တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြနိုင်မည် ဖြစ်သည့်အတွက် ခေတ်အလိုက် ပေါ်ပေါက်လာသည့် အနက်ချဲ့ထွင်အသုံးများကို စနစ်တကျ မှတ်တမ်းတင်ထား နိုင်မည် ဆိုပါက တစ်စုံတစ်ရာ အကျိုးပြုနိုင်မည်ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

မြန်မာဘာသာ

ခင်အေး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၄)။ ***အတ္ထဗေဒနိဒါန်း***။ ရန်ကုန်၊ ပညာတန်ဆောင် ပုံနှိပ်တိုက်။

ခင်မင်၊ မောင်(ဓနုဖြူ)။ (၂၀၀၇)။ ***မိန်းမ ယောကျ်ား ထိုစကား***။ ရန်ကုန်၊ သီဟရတနာစာပေ။

တင်လှ၊ ဦး။ (၁၉၇၀)။ ***မြန်မာစကားလုံးသစ် ဖြစ်ပေါ်ဖန်တီးမှုများ***။ တက္ကသိုလ်ပညာပဒေသာ စာစောင်၊ အတွဲ(၅)၊ အပိုင်း(၃)၊ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်။

မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၁၉၉၉)။ ***ခရီးဆောင် မြန်မာအဘိဓာန်***။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန။

လှသမိန်။ (၁၉၇၃)။ ***မြန်မာစကားလုံးသစ် ဝင်ရောက်ပုံများ။ မြန်မာစာပေ အဆီအနှစ်***။ ရန်ကုန်၊ အုန်းပင်ပုံနှိပ်တိုက်။

သက်တင်၊ ဦး။ (၁၉၈၀)။ ***အနက်ရွေ့ စကားလုံးများ***။ တက္ကသိုလ်ပညာပဒေသာစာစောင်၊ အတွဲ(၁၄)၊ အပိုင်း(၆)၊ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်။

သက်ရည်အေး၊ မ။ (၂၀၀၉)။ ***၂၀ ရာစု နှောင်းပိုင်းမှ ၂၁ ရာစု အစပိုင်းအတွင်း မြန်မာဘာသာစကားတွင် စကားလုံးသစ် တိုးပွားမှု***။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မြန်မာစာ ပါရဂူဘွဲ့အတွက် တင်သွင်းသော ကျမ်း။

အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၀)။ ***ရန်ကုန်မြို့ပြ လူမှုဒေသိယစာတမ်း***။ ရန်ကုန်၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ မြန်မာစာဌာန။

အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၀)။ ***လူမှုဘာသာဗေဒမိတ်ဆက်***။ ရန်ကုန်၊ ပညာတန်ဆောင် ပုံနှိပ်တိုက်။

အောင်မြင့်ဦး၊ ဦး။ (၂၀၀၀)။ ***နေ့စဉ်သုံး မြန်မာစကားတွင် စကားလုံးသစ် ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲမှုများ***။ မြန်မာစာသုတေသနဂျာနယ်၊ အတွဲ (၁)၊ အမှတ် (၁)၊ ရန်ကုန်၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ မြန်မာစာဌာန။

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

Bright, W. (2000). ***Social factors in language change, In florina coulmas (ed.). The handbook of sociolinguistics***. Massachusettes; Black well publishers Inc.

Finegan, E. (1999). ***Language its structure and use (3rd edn)***. Orlando: Harcourt Brace College publishers.

Richards, I. C. etal. (1992). ***Longman dictionary of applied linguistics (2nd edn).*** Essex: Clys Ltd.